

Historieglimt 12

Spandet og Østmarken gårder på Lade

Østmarka sykehus i har mange år vært et velkjent landemerke på halvøya Lade og er en viktig del av kulturlandskapet. Her skal vi se litt nærmere på de to gårdene som gav grunnen til det store sinnssykehuset som reiste seg fra kjøpet i 1914 til innvielsen i 1919. Det var ikke tilfeldig at det var fine landbrukseiendommer som ble innkjøpt til bruk for pleie av psykiatrisk syke. Datidens psykiatri la stor vekt på å ha arbeid med dyr og jord som en viktig del av pleien. I dag er det naturlig å tenke at gårdsdriften skulle skaffe produkter til bruk og salg og derved både kunne gi nytte og inntekter. Begge motiver var nok viktige for dem som utviklet sykehuset, men arbeidet som del av pleien var nok vesentligst for leger og pleiere. Både Østmarken og Spandet var store gårder. Begge ble utskilt fra Lade gård i 1850-årene for å bli lystgårder eller avlsgårder for velstående borger i byen.

Spandet gård ble i 1852 solgt av krigsråd Holtermann på Lade gård til grosserer, konsul Christian Knudtzon for 2700 spesiedaler. Stedet var tidligere en husmannsplass. Navnet er interessant. Det skriver seg fra den opprinnelige landskylden som var et spann smør, 15,4 kilo, som ble betalt i årlig leie eller skatt. Knudtzon hadde tidligere bykslet gården som ble skyldsatt i 1851. I 1865 overdro Knudtzon Spandet til sin datter Benedicte og hennes mann, oberstløytnant Hjalmar Olsen, for 5500 spesiedaler. Deres arvinger solgte gården i 1893 til Peder Kvistad for kr 33.000. Det var i 1912 Peder Kvistad solgte gården til det offentlige for kr 65.000. Spandet var en gård på 157 mål jord. I 1866 hadde den en hest og ni kyr, Avlingen var på 12 tønner bygg, 24 tønner havre, 50 tønner poteter og 75 lass med høy. I 1875 hadde gården to hester, en okse og et ungnaut. Dette året var det en utsæd på 2 ¼ tønner bygg, 3 tønner havre, 27 kilo gressfrø og 9 tønner poteter. Samme år var det tre husmannsplasser under Spandet: Tindveden, Hagen (Haugen) og Nøstet. Tunet på Spandet ble bevart og kan ennå sees. Det vakre toetasjers hovedhuset ble tatt i bruk som overlegebolig..

Østmarken gård ble utskilt fra Lade gård i to avdelinger. Det var i 1851 og 1854 at krigsråd Holtermann på Lade gård solgte Østmarken til Jens Andreas og Peder Jenssen for 2500 spesiedaler. J. A. Jenssen var fra 1860 eneeier. Han solgte gården i 1876 til kjøpmann i Trondhjem, I. M. Holst, for 7000 spesiedaler. Holstfamilien hadde gården til 1896 og der vokste den ressursrike barneflokk opp. Den er omtalt tidligere. Se Per Øverland, *Historieglimt fra Lade og Lademoen 3*, side 29 og 32. Holstfamilien solgte gården i 1896 til John Ofstad, for kr 24.000. Han solgte gården i 1909 for kr 28.000 til Ole Asklund som året etter solgte den videre for kr 32.000 til dr. S. Bang. Han var eier til 1914 da han solgte gården for kr 60.000 til det offentlige og Østmarka sykehus kunne reises. Østmarken var en gård på 150 mål innmark og 10 mål utmark. I

1866 omfattet dyreholdet 3 hester og 7 kyr. Avlingen var da 70 tønner bygg, 40 tønner havre, 100 tønner poteter og 85 lass høy. I 1875 hadde gården følgende dyrehold: 2 hester, 6 kyr, 6 sauer og 2 griser. Da ble det sådd 1 ½ tønne bygg, 9 tønner havre, 27 tønner gressfrø og satt ut 12 tønner poteter. Nedre og Øvre Festberget var husmannsplasser under gården. Gårdshusene ble ødelagt av brann i 1914. De lå på høyden nær de høye punkthusene som står der idag,

Da den samlede eiendommen ble innkjøpt, eide byen halvparten mens de to fylkene eide en fjerdedel hver. Kjøperne var Trondhjems bykommune og Nordre og Søndre Trondhjems amtskommuner. Sykehusets historie er et kapittel for seg. Det het først Østmarken hospital, senere Trøndelag psykiatriske sykehus og har nå det enkle navnet Sør-Trøndelag psykiatriske sykehus, St. Olavs Hospital Divisjon Psykiatrisk Helsevern, men det er altså en annen historie.